

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरियวงศ์ : การศึกษาพระประวัติ
เพื่อถอดบทเรียนชีวิต และสร้างแนวคิดในการดำรงตน

Prince Thammathibet Chaiyachetsuriyawong : Biographical studies
to extract life lessons and develop concepts for living life

ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ

Natawut Klaisuwan

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author, E-mail: natawut.kla@mbu.ac.th

Received 27/07/2025 | Revised 14/08/2025 | Accepted 14/08/2025

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरियวงศ์ และสร้างแนวคิดในการดำรงตน ผลการศึกษาพบว่าเหตุที่ชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरियวงศ์ มีความรุ่งโรจน์เนื่องจากทรงเป็นผู้มีความรอบรู้ ทำให้ได้รับความไว้วางใจจากพระเจ้าแผ่นดิน และด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตนจึงทำให้ได้รับการสนับสนุนจากขุนนาง ให้ดำรงตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคล สำหรับสาเหตุที่ทำให้ชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरियวงศ์ มุ่งไปสู่ความหายนะ เนื่องจากทรงตกอยู่ในอำนาจของโทะสะและตันหา โดยอำนาจแห่งโทะสะทำให้พระองค์มองเห็นผู้อื่นเป็นศัตรู พระองค์จึงไม่มีมิตรแท้ และได้รับความเดือดร้อนจากการมองเห็นผู้อื่นเป็นศัตรู ทั้งนี้อำนาจแห่งตันหาทำให้พระองค์ทำเรื่องผิดศีลธรรม คือ ลักลอบเป็นชู้กับเจ้าฟ้าสังวาลย์ นอกจากนี้การถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरियวงศ์ ทำให้ได้แนวคิดในการดำรงชีวิตว่า ควรตั้งใจศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้มีความรอบรู้ในการปฏิบัติงาน ควรมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ ไม่ควรสร้างศัตรู ความสุภาพเรียบร้อยเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดมิตร ไม่ควรทำเรื่องผิดศีลธรรม หลักอริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยบำบัดความทุกข์

คำสำคัญ : เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร; การถอดบทเรียนชีวิต; แนวคิดในการดำรงตน

Abstract

This academic article aims to study the following: Learn from the life lessons of Prince Thammathibet Chaiyachetsuriyawong and create a concept for conducting oneself. The results of the study found that reason why the life of Prince Thammathibet Chaiyachetsuriyawong was glorious was because he was a knowledgeable person, which made him trusted by the King. and with his humility, he was supported by the nobles to hold the position of the second-ranked king. As for the reason that made the life of Prince

Thammathibet Chaichet Suriyawong head towards disaster, it was because he fell under the power of anger and lust by the power of anger, he saw others as his enemies. He had no true friends and suffered from seeing others as his enemies. However, the power of lust caused him to commit an immoral act, namely, having an affair with Princess Sangwan. In addition, learning lessons from the life of Prince Thammathibet Chaichet Suriyawong provides a concept for living life as follows: One should study hard to gain knowledge in performing one's duties. One should be humble towards elders. One should not create enemies. Politeness and politeness are what make friends. One should not do immoral things. The Four Noble Truths are principles of Dhamma that help alleviate suffering.

Keywords: Prince Dhammathibet; Life Lessons; Concepts for Conduct Oneself

บทนำ

นักวรรณคดีไทยและผู้สนใจศึกษาพระประวัติของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐาสूरียวงศ์ต่างมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า พระชะตาชีวิตของพระองค์นั้น เป็นไปใน 2 แนวทาง ได้แก่ 1) แนวทางแห่งความรุ่งโรจน์ 2) แนวทางแห่งความหายนะ ดังที่ธนิธ อยุธยา (2505: 6) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

ชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरียวงศ์ เป็นชีวิตที่โลดโผน ประดุจว่า
ทรงมีเส้นทาง 2 เส้นทาง โดยเส้นทางที่หนึ่งกำลังมุ่งไปสู่พระราชอิสริยยศอันยิ่งใหญ่
ส่วนอีกเส้นทางหนึ่งก็มุ่งไปสู่ในทางตกต่ำ เพื่อรับพระราชอาญากรรมอันมหันต์

ส่วนศุภร บุนนาค และสุริยา รัตนกุล (2548: 10) ได้ให้ความคิดเห็นที่สอดคล้องกับธนิธ อยุธยาไว้ว่า

พระชะตาชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरียวงศ์ ระคนกันอยู่ทั้งเรื่องดี
และเรื่องร้าย พระชะตาของพระองค์นั้นมีทั้งเสน่ห์และอำนาจ จึงทำให้คนที่รักพระองค์
ก็รักอย่างจริงจัง ส่วนคนที่เกลียดพระองค์ก็เกลียดอย่างจริงจังอีกเช่นกัน

ในส่วนของผู้เขียนบทความ มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกับนักวิชาการทั้ง 2 ท่านว่า เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरียวงศ์ ทรงมีเส้นทางชีวิตให้เลือกเดิน 2 เส้นทาง โดยเส้นทางที่ 1 คือ เส้นทางแห่งความรุ่งโรจน์ ส่วนเส้นทางที่ 2 คือ เส้นทางแห่งความหายนะ แล้วเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरียวงศ์ ทรงทำอะไร จึงได้ก้าวขึ้นไปถึงเส้นทางที่ 1 คือ เส้นทางแห่งความรุ่งโรจน์ แล้วเหตุอันใดชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरียวงศ์ จึงพลิกผันมาสู่เส้นทางที่ 2 คือ เส้นทางแห่งความหายนะ ประเด็นคำถามดังกล่าวเป็นประเด็นที่ผู้เขียนบทความสงสัยใคร่รู้ และจะหาคำตอบให้ได้จากการถอดบทเรียนชีวิตของพระองค์ ทั้งนี้ นอกจากการถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरียวงศ์แล้ว ผู้เขียนบทความจะได้วิเคราะห์บทเรียนชีวิตของพระองค์ เพื่อนำมากำหนดเป็นแนวคิดในการดำรงตนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการดำรงชีวิตในสังคม

การถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरียวงศ์

การถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสूरียวงศ์ โดยศึกษาจากพระประวัติที่ผู้เขียนบทความ ตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษาเอาไว้ 2 ประเด็น ได้แก่ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความ

รุ่งโรจน์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่ความหายนะของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทั้งนี้ผู้เขียนบทความ จะวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารประวัติศาสตร์ คือ คำให้การขุนหลวงหาวัด รายละเอียดดังนี้

ปัจจัยที่นำไปสู่ความรุ่งโรจน์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์

จากหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับพระประวัติของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ตามที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ คือ คำให้การขุนหลวงหาวัด ได้สะท้อนให้เห็นพระชะตาชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ที่ขึ้นสู่เส้นทางแห่งความรุ่งโรจน์ได้ว่า เกิดขึ้นจากการสนับสนุนของขุนนางผู้ใหญ่ และได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระราชบิดา คือ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

พระชะตาชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ เริ่มเข้าสู่เส้นทางแห่งความรุ่งโรจน์ เพราะได้รับความสนับสนุนจากขุนนางผู้ใหญ่ คือ พระราชโกษา ที่ได้กราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ให้สถาปนาเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ขึ้นดำรงตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคล หรือวังหน้า ซึ่งเป็นตำแหน่งที่พระราชทานให้กับพระราชวงศ์ ผู้ที่จะได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์องค์ต่อไป ดังความจากคำให้การขุนหลวงหาวัดว่า

ครั้ง ณ วันเดือนห้าปีระกาตรีศก พระราชโกษาบ้านอยู่วัดระฆังกราบทูลว่า
จะขอให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ กรมขุนเสนาพิทักษ์เป็นกรมพระราชวัง จึงดำรัสให้
ปรึกษา อัครมหาเสนาบดีทั้งปวง เห็นพร้อมกันแล้ว พระเจ้าอยู่หัวโปรดให้กรมขุนเสนา
พิทักษ์ดำรงฐานานุศักดิ์ในที่พระมหาอุปราชโดยราชประเพณี

(คำให้การขุนหลวงหาวัด, 2553: 481)

ความจากคำให้การขุนหลวงหาวัดตามที่ได้ยกมาข้างต้น บ่งบอกให้เห็นความนัยว่า เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ เป็นผู้มีความเหมาะสมกับตำแหน่งนี้ แม้จะไม่มีหลักฐานที่สามารถนำมาสนับสนุนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เหตุใดพระองค์จึงได้รับการสนับสนุน แต่พอพิจารณาได้ว่า อาจเกิดจากพระบุคลิกภาพที่ทรงมีความเป็นผู้นำ มีความซื่อสัตย์จงรักภักดี และมีความรับผิดชอบ รอบรู้กิจการบ้านเมือง ทั้งยังเป็นพระราชโอรสองค์ใหญ่ที่ประสูติแต่พระอัครมเหสี คือ สมเด็จพระพันวัสสาใหญ่ กรมหลวงอภัยนุชิต จึงทำให้พระองค์ได้รับการสนับสนุนจากขุนนางผู้ใหญ่ และได้รับความเห็นชอบจากพระราชบิดา คือ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ¹

เมื่อเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ได้รับการสถาปนาให้ดำรงตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลแล้ว พระชะตาชีวิตของพระองค์ได้ก้าวขึ้นสู่เส้นทางที่สูงขึ้นไปอีกมาก เพราะได้รับความ

¹ ในประเด็นนี้ ผู้เขียนบทความขอเสนอความเห็นเพิ่มเติมว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ อาจทรงเล็งเห็นถึงความสามารถเฉพาะตัวของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ มาก่อนแล้ว ดังนั้นเมื่อพระราชโกษา กราบทูลให้สถาปนาเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ดำรงตำแหน่งเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล จึงทรงไม่ลังเลที่จะไม่สถาปนาคนอื่นอีกเห็นได้ว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงเชื่อใจเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ เป็นอย่างยิ่ง เพราะกว่าจะทรงสถาปนากรมพระราชวังบวรสถานมงคล ก็ล่วงเลยเวลาไปถึง 9 ปี นับตั้งแต่ขึ้นครองราชย์ จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่าช่วงเวลาที่ทำตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลว่าอยู่ถึง 9 ปีนั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ อาจยังไม่ทรงไว้วางพระทัย ให้พระราชวงศ์องค์ใดขึ้นดำรงตำแหน่งนี้ เพราะตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคล คือ ตำแหน่งที่สามารถต่อต้านอำนาจของพระมหากษัตริย์ได้ (วิไลเลขา ถาวรธนาสาร และคณะ, 2563: 309) แต่เมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงเห็นว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ พระราชโอรสองค์ใหญ่ เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ จงรักภักดี ทั้งยังเหมาะสมในประการต่าง ๆ จึงทรงสถาปนาให้ดำรงตำแหน่งตามคำกราบทูลของขุนนาง

ไว้วางพระราชหลัทธิจากพระราชบิดา คือ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ให้ทรงปฏิบัติหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณ เช่น การดูแลปฏิสังขรณ์สถานที่สำคัญต่างๆ ดังความที่ปรากฏจากคำให้การขุนหลวงหาวัด ดังนี้

ทรงพระกรุณาสั่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ให้ปฏิสังขรณ์วัดพระศรี
สรรเพชญ์ขึ้นใหม่ พระวิหารนั้น อย่าให้ทำมณฑปเลย ให้ทำเป็นหลังคา เหมือนวิหาร
ทั้งปวง ทำปีเศษจึงแล้ว

พระที่นั่งสมเด็จขำรุด ทรงพระกรุณาสั่งกรมพระราชวังให้รื้อลงทำใหม่ สิบ
เดือนจึงสำเร็จ

วัดพระรามขำรุด ให้ปฏิสังขรณ์ปีเศษจึงสำเร็จ

(คำให้การขุนหลวงหาวัด, 2553: 481)

ข้อมูลจากคำให้การขุนหลวงหาวัดตามที่น่าเสนอข้างต้น เป็นการแสดงให้เห็นความรอบรู้ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ว่า ทรงมีความรอบรู้ทางด้านสถาปัตยกรรม จึงทรงได้รับมอบหมายให้ดูแลการซ่อมแซมสถานที่สำคัญต่าง ๆ ซึ่งสถานที่สำคัญเหล่านั้น ล้วนเป็นสถานที่ที่ใหญ่โต ต้องใช้กำลังคนเป็นจำนวนมากในการซ่อมแซม แต่เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ก็ทรงใช้เวลาในการคุมงานให้แล้วเสร็จได้เพียงปีเศษ จึงแสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงมีความสามารถในการบริหารงานให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย รวดเร็ว

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามที่ปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์ คือ คำให้การขุนหลวงหาวัด ทำให้มองเห็นปัจจัยที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ก้าวขึ้นสู่ความรุ่งโรจน์แห่งชีวิตได้ กล่าวคือ ทรงมีบุคลิกลักษณะของความเป็นผู้นำและผู้บริหาร ทั้งยังมีความซื่อสัตย์ภักดี จึงทำให้ได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคล นอกจากนี้เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ยังเป็นผู้มีความเฉลียวฉลาดรอบรู้ จึงทำให้ได้รับความไว้วางใจให้ปฏิบัติหน้าที่สำคัญ ๆ แทนพระมหากษัตริย์

ปัจจัยที่นำไปสู่ความหายนะของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์

สาเหตุสำคัญที่ทำให้พระชะตาชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ เข้าสู่เส้นทางแห่งความหายนะ ตามที่ปรากฏหลักฐานในเอกสารประวัติศาสตร์ คือ คำให้การขุนหลวงหาวัด มีดังนี้

1. เป็นศัตรูกับพระราชวงศ์ ตามหลักฐานที่ปรากฏในคำให้การขุนหลวงหาวัด แจ้งเอาไว้ว่า เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทรงเป็นศัตรูกับพระราชวงศ์องค์ต่าง ๆ ดังนี้

1.1 สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ คือ พระภิกษุเจ้าฟ้านเรนทร์ กรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ (พระราชโอรสองค์ใหญ่ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ แต่ทรงเป็นพระราชนัดดาองค์โปรดของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ)

1.2 สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ คือ เจ้าฟ้าหญิงธิดา เจ้าฟ้าหญิงสุริยวงศ์ (ทั้ง 2 พระองค์ทรงเป็นพระกนิษฐาร่วมพระราชบิดา และพระราชมารดา กับเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์)

1.3 พระเจ้าลูกเธอ คือ พระองค์เจ้ามั่งคุด กรมหมื่นจิตรสุนทร พระองค์เจ้ารณกรมหมื่นสุนทรเทพ พระองค์เจ้าปาน กรมหมื่นเสพภักดี (ทั้ง 3 พระองค์ ทรงเป็นพระอนุชาาร่วมพระราชบิดาแต่ต่างพระชนนีกับเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์)

2. เป็นชู้กับพระมเหสีของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ข้อมูลจากคำให้การขุนหลวงหาวัด ได้แจ้งรายละเอียดไว้ว่า พระมเหสีที่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ทรงแอบไปเป็นชู้ด้วยนั้น คือ เจ้าฟ้าสังวาลย์

เหตุทั้ง 2 ประการ เป็นหนทางที่ทำให้ชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ มุ่งไปสู่ ความหายนะ ทั้ง ๆ ที่ไม่ควรเกิดเหตุการณ์แบบนี้ขึ้น เพราะพื้นฐานชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ก็ทรงเป็นคนดีคนหนึ่ง รู้บุญรู้บาป ผ่านการบวชในพระบวรพุทธศาสนาแล้ว เหตุที่เป็นดังนี้ เพราะพระองค์ทรงตกอยู่ในอำนาจของโทสะ และอำนาจของตัณหา รายละเอียดดังนี้

2.2.1 เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ทรงตกอยู่ในอำนาจของโทสะ

โทสะ คือ ความโกรธ ความอาฆาตพยาบาท (ลักษณะวัด ปาละรัตน์, 2560: 221) เมื่อเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ทรงตกอยู่ใต้อำนาจแห่งโทสะ จึงทำให้พระองค์มองเห็นพระราชวงศ์รอบข้างเป็นศัตรูไปทั้งหมด เป็นต้นว่า เมื่อทรงเห็นพระญาติวงศ์ผู้พี่ คือ พระภิกษุเจ้าฟ้านเรนทร์ กรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ เป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระราชบิดา ทำให้พระองค์คิดวางแผนลอบทำร้ายพระญาติวงศ์ผู้พี่องค์นี้ ดังความจากคำให้การขุนหลวงหาวัด ความว่า

ครั้น ณ เดือนเจ็ด ปีเถาะ สัปตศก พระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวร กรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ เสด็จเข้ามาอยู่วัดโคกแสง เวียนมาเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวเนืองๆ วันหนึ่งเพลาค่ำ พระเจ้าลูกเธอกรมขุนเสนาพิทักษ์ให้พระองค์ขึ้น พระองค์เทศ โอรสออกไป อัญเชิญเสด็จกรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ ณ วัดว่า มีพระราชโองการให้เชิญเสด็จไป กรมขุนสุเรนทรพิทักษ์สำคัญว่าจริง ก็เสด็จมาขึ้นหน้าพระชัย เข้าไปถึงในประตูที่กรมขุนเสนาพิทักษ์แอบประตูลูก ฟันด้วยพระแสงดาบถูกจีวรสังฆาฏิขาดหาเข้าไม่ กรมขุนเสนาพิทักษ์วิ่งเข้าไปข้างใน

(คำให้การขุนหลวงหาวัด, 2553 : 479-480)

ความจากคำให้การขุนหลวงหาวัด แสดงให้เห็นผลร้ายของอำนาจแห่งโทสะที่ทำให้คนคนหนึ่ง กลายเป็นผู้ร้ายในสายตาของผู้อื่น อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดสติ ทำให้ขาดวิจาร์ณญาณ ในการไตร่ตรองถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นมาจากการกระทำ ดังเช่นเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ที่ทรงปล่อยให้อำนาจแห่งโทสะเข้าครอบงำจิตใจ ส่งผลให้พระองค์ขาดสติ ขาดการใช้เหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองว่า ทำไมจึงต้องลอบทำร้ายพระญาติผู้พี่ที่เป็นพระภิกษุ แล้วการลอบทำร้ายพระภิกษุจะเป็นบาปหรือไม่ ซึ่งผลจากการกระทำของพระองค์ในครั้งนี้ ทำให้ได้รับพระราชอาญาถึงตาย แต่ยังโชคดีที่สมเด็จพระพันวัสสาใหญ่ กรมหลวงอภัยนุชิต พระมารดา ได้กราบทูลขอร้องพระภิกษุเจ้าฟ้านเรนทร์ กรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ ให้ช่วยเหลือได้ทันเวลา เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ จึงทรงรอดพ้นจากความตายมาได้

นอกจากคิดปองร้ายพระภิกษุเจ้าฟ้านเรนทร์ กรมขุนสุเรนทรพิทักษ์ พระญาติวงศ์ผู้พี่แล้ว เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ยังทรงผูกอาฆาตพระอนุชาต่างมารดา คือ พระองค์เจ้ามังคุต กรมหมื่นจิตรสุนทร พระองค์เจ้ารณ กรมหมื่นสุนทรเทพ พระองค์เจ้าปาน กรมหมื่นเสวกศักดิ์ ซึ่งเรียกกันทั่วไปว่าเจ้าสามกรม ดังนั้นพระองค์จึงทรงเล่นงานด้วยการเรียกบริวารของเจ้าสามกรมมาลงโทษ ดังความจากคำให้การขุนหลวงหาวัดว่า

มีพระบัญชาให้มาเอาตัวเจ้ากรม ปลัดกรม นายเวร ปลัดเวร กรมหมื่นจิตรสุนทรกรมหมื่นสุนทรเทพ กรมหมื่นเสพภักดี มาถามว่าเจ้ากรมเป็นแต่หมื่น จัดกันในกรมตั้งขึ้นเป็นขุน แล้วทำสูงกว่าศักดิ์ ให้ลงพระราชอาญาโดยหลังคนละสิบห้าที่บ่า ยี่สิบที่บ่า

(คำให้การขุนหลวงหาวัด, 2553: 487)

ความจากคำให้การขุนหลวงหาวัดที่ผู้เขียนบทความได้ยกมาประกอบการพิจารณานี้ เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นผลร้ายของการตกอยู่ในอำนาจแห่งโทษ เพราะจะเห็นได้ว่าเป็นการคุกคาม และใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า ซึ่งผู้ที่มีอำนาจมากมายอย่างเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ไม่ควรกระทำเช่นนี้ แต่ที่ทรงกระทำได้นั้น เป็นเพราะอำนาจแห่งโทษโดยแท้

การผูกอาฆาตเจ้าสามกรมของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ยังไม่สิ้นสุดลงเพียงเท่านั้นเพราะความจากคำให้การขุนหลวงหาวัด ยังให้ข้อมูลอีกว่าพระองค์ทรงส่งคนไปคอยดูความเคลื่อนไหวของพระองค์เจ้ารถ กรมหมื่นสุนทรเทพด้วย จนพระองค์เจ้ารถ กรมหมื่นสุนทรเทพต้องเปลี่ยนที่บรรทมอยู่เรื่อย ๆ เพื่อความปลอดภัย ดังนี้

เพลากลางคืนให้คนมาด้อมมองอยู่ประตูละแวก กรมหมื่นสุนทรเทพ เกรงจะทำร้าย เพลาค่ำเสด็จบรรทมอยู่ทิมข้างโรงเตี๊ยม ต่อเพลากลางวันจึงเสด็จไปอยู่ ณ ตำหนักสระแก้ว

(คำให้การขุนหลวงหาวัด, 2553: 487)

การกระทำของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ตามที่ปรากฏในคำให้การขุนหลวงหาวัดที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นผลร้ายของอำนาจแห่งโทษอีกประการหนึ่งว่า ทำให้เกิดการพยาบาทอาฆาต จองเวรกันไม่สิ้นสุด ดังจะเห็นได้ว่า แม้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ จะทรงส่งลงโทษบริวารของเจ้าสามกรมแล้ว แต่พระองค์ก็ยังไม่เลิกรา กลับส่งบริวารของพระองค์ มาคอยสังเกตการณ์ชีวิตความเป็นอยู่ของพระองค์เจ้ารถ กรมหมื่นสุนทรเทพ และผลจากการปองร้ายผู้อื่นไม่เลิกเช่นนี้ ทำให้พระองค์เจ้ารถ กรมหมื่นสุนทรเทพ ทรงผูกอาฆาตและจองเวรกลับ โดยนำความลับของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ที่ได้ลักลอบเข้ามาเป็นซุ้กับเจ้าฟ้าสังวาลย์ถึงในพระบรมมหาราชวัง ไปกราบทูลให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทราบ จนนำความหายนมาสู่ชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ในที่สุด

ส่วนการเป็นศัตรูกันระหว่างเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ กับพระกนิษฐาร่วมพระราชบิดาและพระราชมารดาเดียวกัน ได้แก่ เจ้าฟ้าหญิงธิดา และเจ้าฟ้าหญิงสุริยวงศ์นั้น ในคำให้การขุนหลวงหาวัดให้ข้อมูลไว้เพียงว่า เป็นอริกันอยู่จะไปเชิญเสด็จมิได้ (คำให้การขุนหลวงหาวัด, 2553 : 487) ทั้งนี้แม้ว่าจะปรากฏหลักฐานเพียงเล็กน้อย แต่ได้แสดงให้เห็นว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ เป็นศัตรูกับพระกนิษฐาด้วย

ผลจากการพิจารณาประเด็นเรื่องการตกอยู่ในอำนาจแห่งโทษของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทำให้เกิดข้อคิดว่าการที่พระองค์ทรงตกอยู่ในอำนาจแห่งโทษ ทำให้เกิดผลเสียตามมาในชีวิต กล่าวคือ ทำให้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ เป็นคนไร้ญาติขาดมิตร ทั้งยังมีศัตรูคอยหาช่องทาง หรือโอกาสเล่นงานเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการดำเนินชีวิตของพระองค์ในลักษณะดังกล่าว จึงถือเป็นความผิดพลาดอันยิ่งใหญ่แห่งชีวิต

2.2.2 เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทรงตกอยู่ในอำนาจของตัณหา

ตัณหา หมายถึง ความอยาก มีอยู่ด้วยกัน 3 ประเภท ได้แก่ 1) กามตัณหา คือ ความอยากได้สิ่งต่าง ๆ มาบำเรอความสุขทั้งกายและใจ 2) ภวตัณหา คือ ความอยากอยู่ในฐานะที่ตนพึงใจ 3) วิภวตัณหา คือ ความอยากพ้นไปจากสภาพไม่พึงใจที่ตนเป็นอยู่หรือประสบอยู่ (ชัยวัฒน์ อัดพัตน์ และทวี ผลสมภพ, 2555: 116) ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์พระประวัติของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ โดยละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงตกอยู่ในอำนาจของกามตัณหา และวิภวตัณหาอย่างรุนแรง จนเป็นเหตุให้ทรงกระทำความผิด ด้วยการลักลอบเป็นชู้กับเจ้าฟ้าสังวาลย์ ดังหลักฐานที่ปรากฏในคำให้การขุนหลวงหาวัด ความว่า

กรมหมื่นสุนทรเทพ ทำเรื่องราวกราบทูลพระกรุณาเป็นการลับว่า กรมพระราชวังบวรสถานมงคล เสด็จเข้ามาทำชู้ด้วยเจ้าฟ้าสังวาลย์ ถึงในพระราชวังหลวงหลายครั้งพระเจ้าอยู่หัวให้ชำระ...กรมพระราชวังบวรรับเป็นสัจ

(คำให้การขุนหลวงหาวัด, 2553: 487-489)

การลักลอบเข้าพระบรมมหาราชวัง เพื่อไปเป็นชู้กับเจ้าฟ้าสังวาลย์นี้ ถ้าพิจารณาโทษในทางโลกถือว่าเป็นความผิดมหันต์ เหล่าขุนนางจึงมีมติให้สำเร็จโทษเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ด้วยท่อนจันทน์ ดังความจากคำให้การขุนหลวงหาวัด ความว่า

ข้าทูลละอองธุลีพระบาทปรึกษาพร้อมกัน ว่าโทษถึงตาย...ขอพระราชทานให้สำเร็จโทษด้วยท่อนจันทน์ตามประเพณี

(คำให้การขุนหลวงหาวัด, 2553: 488)

หากพิจารณาโทษของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ตามหลักศีลธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นความผิดมหันต์เหมือนกัน เพราะเป็นการกระทำที่ผิดศีลข้อ 3 กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี สิกขาปะทัง समाติยา มิห้ามประพฤติผิดในกามหรือเป็นชู้กับเมียผู้อื่น แต่เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ กลับทรงกระทำ จึงดูประหนึ่งว่าพระองค์ไม่รู้เรื่องบุญ เรื่องบาป

ทว่าเมื่อพิจารณาเรื่องดังกล่าวจากบทเห่กาก็ ซึ่งเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ได้ทรงนิพนธ์ไว้ในกาพย์เห่เรือ จะเห็นได้ว่าในความเป็นจริงแล้ว เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทรงรู้ว่าการลักลอบเป็นชู้กับเมียของผู้อื่น เป็นเรื่องผิดศีลธรรมอย่างใหญ่หลวง แต่เหตุที่พระองค์ยังคงฝืนกระทำลงไปนั้น เป็นผลมาจากตัณหาหรือความต้องการที่มีอยู่อย่างเปี่ยมล้น จึงทำให้พระองค์ไม่คำนึงถึงความผิดใดๆ ดังที่ปรากฏในบทเห่กาก็ตามที่ได้คัดมานี้ (ข้อความที่พิมพ์ตัวหนาเป็นข้อความที่ผู้เขียนบทความเน้นเพื่อแสดงให้เห็นว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทรงรู้ดีว่าการกระทำของพระองค์เป็นเรื่องผิดศีลธรรม แต่ที่ยังทรงกระทำลงไป เป็นเพราะแรงแห่งตัณหานั่นเอง)

กาก็กรบ้องปิด

ต้องสัมผัสด้วยปากษา

เสียวซ่านดาลกริธา

มานะใจให้อัปมาน

ตอบรสพจน์ว่าที่

ตัวเจ้านี้โอหังการ

ไม่เกรงพระภูบาล

ทั้งภัยพาลในอบาย

ถึงเป็นชายชาญสกา

ไม่เจตนาอย่าพิกหมาย

ฝ่ายเจ้าก็เลิศชาย

สายสุริยวงศ์พงศ์เทวัญ

สวดยทิพย์พิมานทอง

ฝูงนางน้องล้วนสาวสวรรค์

ไม่ควรมาผูกพัน	จะพากันตกรถรอกันต์
ซึ่งว่าจะพาชม	บรมสุขสนุกสนาน
ขอพรสพจมาน	ไม่ควรการอย่าเจรจา
ครุฑพั่งสายสุดสวาท	ปรามาสกนิษฐา
เจ้าดวงทิพย์มณฑา	วาจาจัดสารพัดจน
พี่ประมาทอาหาญนัก	เพราะจงรักเจ้าสายสมร
เทวฟ้าแผ่นดินดอน	ห่อนกลัวเวรเพราะหวังใจ
ขอฝากไมตรีจิต	กว่าชีวิตจะดักชัย
ว่าพลางทางคว่ำไขว่	สัพยอกเย้าหยอกนาง

(กรมศิลปากร, 2545: 208)

บทเห่กาก็ที่ยกมานี้ มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ เป็นอย่างมาก เพราะเป็นพระนิพนธ์ที่ทรงนำเรื่องราวในตอนที่เป็นชีวิตส่วนตัวของพระองค์ ช่วงที่แอบรักกับเจ้าฟ้าสังวาลย์มาบันทึกลงไปนั้น ทั้งนี้สืบพงศ์ ธรรมชาติ (2542: 87) ได้วิจารณ์ไว้ว่า เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์แต่งบทเห่กาก็ขึ้นมา โดยได้รับอิทธิพลจากชาดกเรื่องกากาติชาดก แม้ว่าชาดกเรื่องดังกล่าวจะมีเนื้อเรื่องไม่เป็นสิริมงคล (เพราะกล่าวถึงการลักลอบเป็นชู้ อันเป็นเรื่องผิดศีลธรรม) แต่เนื้อเรื่องในกากาติชาดกกลับมีส่วนที่ตรงกับชีวิตของพระองค์ที่ทรงแอบรักกับเจ้าฟ้าสังวาลย์

ความจากบทเห่กาก็ที่ยกมาข้างต้นเป็นที่ยืนยันได้ว่า พลังแห่งต้นหาสามารถทำให้มนุษย์ทำทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้สมความปรารถนาของตน โดยไม่คำนึงว่าจะผิดศีลธรรมหรือไม่ เหมือนกับเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ที่กล้าลักลอบเป็นชู้กับเจ้าฟ้าสังวาลย์ ทั้ง ๆ ที่ทรงรู้แน่แกใจว่า การกระทำดังกล่าว เป็นสิ่งไม่ดี

แนวคิดในการดำรงตนจากการถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์

การถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้มองเห็นแนวคิดในการดำรงตนที่สามารถนำมาประยุกต์ เพื่อให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสภาพสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยในบทความนี้ ผู้เขียนบทความจะนำแนวคิดวรรณคดีไทยกับคุณค่าทางด้านปัญญา มาประยุกต์กับการถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐสุริยวงศ์ เพื่อสร้างแนวความคิดให้เหมาะสมกับการดำรงตนในชีวิตปัจจุบัน

рінฤทัย สัจจพันธุ์ (2566: 3) กล่าวว่า วรรณคดีไม่ได้ให้ความบันเทิงอารมณ์เพียงอย่างเดียว แต่ยังให้คุณค่าทางด้านปัญญา โดยสรุปเป็นข้อๆ ได้ดังนี้

1. วรรณคดีให้ความรู้ด้านวิชาการสาขาต่าง ๆ
2. วรรณคดีให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ ทำให้มองเห็นแก่นแท้ของชีวิต เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์
3. วรรณคดีทำหน้าที่สะท้อนภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย

ดังนั้นผู้อ่านหรือผู้ศึกษาวรรณคดี จึงสามารถนำสิ่งที่ได้อ่านจากวรรณคดีมาทำให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิต ในฐานะเป็นประสบการณ์รอง ความรู้ ความคิด และวิจารณ์ญาณที่เกิดขึ้นจากการอ่านวรรณคดี จะทำให้ผู้อ่านรู้เท่าทันชีวิต ไม่ตกใจจนเกินควรเมื่อต้องเผชิญหน้ากับเหตุร้ายแรงต่าง ๆ ทั้งนี้ผู้อ่านอาจนำพฤติกรรมของตัวละคร เหตุการณ์หรือข้อคิดในเรื่องมาเป็นตัวอย่างเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ในชีวิตของผู้อ่านได้ นอกจากนี้วรรณคดียังทำให้ผู้อ่าน ผู้ศึกษา เป็นคนใจกว้าง รู้เท่าทันผู้อื่น และที่สำคัญคือ รู้จักตนเองมากขึ้น

จากการทบทวนแนวคิดวรรณคดีกับคุณค่าทางด้านปัญญาตามที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนบทความจึงได้นำมาวิเคราะห์ เพื่อสร้างแนวคิดในการดำรงตนอันเกิดจากการถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐาสุริยวงศ์ และเพื่อประยุกต์เป็นแนวทางในการดำรงตนต่อไป ทั้งนี้ในการวิเคราะห์เพื่อสร้างแนวคิดผู้เขียนบทความได้นำวรรณคดีไทย 3 เรื่อง คือ สุภาจิตพระร่วง โคลงโลกนิติ และกามนิต-วาสิฏฐี มาใช้เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนแนวคิดอันเกิดจากการวิเคราะห์ของผู้เขียนบทความ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ทั้งนี้ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐาสุริยวงศ์สามารถนำมากำหนดเป็นแนวคิดต่าง ๆ เพื่อประยุกต์ในการดำเนินชีวิตได้ ดังนี้

3.1 การศึกษา

จากการถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทำให้พบข้อมูลว่า เหตุที่พระองค์ได้รับการสนับสนุนจากขุนนาง ให้ดำรงตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคล และเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยจากพระมหากษัตริย์ ให้ปฏิบัติหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณ เป็นเพราะพระองค์ทรงมีความรอบรู้ เฉลียวฉลาด อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการมีการศึกษาที่ดี การศึกษาจึงมีความสำคัญต่อชีวิตเป็นอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาช่วยให้เกิดความรู้ ดังนั้นคนเราจึงควรเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นเบื้องต้น และควรตั้งใจศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ยังเยาว์ เพราะเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการเรียนรู้ และเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะได้นำความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมา ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองหรือบริหารบ้านเมือง ดังที่สุภาจิตพระร่วงกล่าวไว้ว่า

เมื่อน้อยให้เรียนวิชา

ให้หาสินเมื่อใหญ่

(กรมศิลปากร, 2539: 221)

ความจากสุภาจิตพระร่วงข้างต้น เป็นแนวคิดของคนไทยที่นิยมให้บุตรหลานของตน ได้ศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อจะได้มีความรู้ไว้ใช้ประกอบอาชีพเมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เปรียบได้กับเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ที่ทรงนำความรู้ตั้งแต่ยังเยาว์ มาใช้ในการควบคุมดูแลงานปฏิสังขรณ์สถานที่สำคัญของทางราชการ

3.2 ความอ่อนน้อมถ่อมตน

นอกจากความรอบรู้ เฉลียวฉลาด จะเป็นเรื่องสำคัญในชีวิตแล้ว ความอ่อนน้อมถ่อมตนก็ถือเป็นเรื่องสำคัญในชีวิตเช่นกัน ดังนั้นคนที่มีความรอบรู้ เฉลียวฉลาด จึงต้องมีความอ่อนน้อมถ่อมตนด้วย เพราะหากถือตนว่ามีความรอบรู้ เฉลียวฉลาด แต่ไม่มีความนอบน้อมถ่อมตน ก็อาจไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ให้ปฏิบัติหน้าที่ในกิจการงานสำคัญต่าง ๆ ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศรได้กล่าวเอาไว้ในโคลงโลกนิติ ความว่า

แม้มีความรู้ตั้ง

สัพพัญญู

ฝึกเป็นคนชู

ท่อนขึ้น

หัวแหวนค่าเมืองตรู

ตาโลก

ทองปรองรับพื้น

ท่อนแก้วมีศรี

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2544: 52)

ทั้งนี้อาจอนุมานได้ว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ต้องทรงปฏิบัติตนไปในทางที่นอบน้อมต่อผู้ใหญ่ จึงทำให้พระองค์ได้รับการสนับสนุนจากขุนนาง ให้ดำรงตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคล และได้รับหน้าที่ให้ควบคุมงานสำคัญจากพระมหากษัตริย์

3.3 การไม่สร้างศัตรู

จากการศึกษาพระประวัติของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ตามที่ผ่านมาแล้วนั้น เราจะเห็นได้ว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทรงเป็นศัตรูกับพระญาติวงศ์องค์ต่าง ๆ มากมาย ผลจากการมีศัตรูมาก ทำให้พระองค์ไร้ซึ่งมิตรแท้ ดังนั้นเราจึงควรดำรงตนเพื่อไม่ให้มีศัตรู หรือหากมีอยู่ก็ควรหาทางเปลี่ยนศัตรูให้กลายเป็นมิตร ซึ่งวิธีการที่ควรนำไปปฏิบัติ คือ การปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีความสุภาพอ่อนโยน เพราะความเป็นผู้สุภาพอ่อนโยน จะช่วยทำให้เกิดมิตรสหายที่ดี ดังความที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร กล่าวไว้ในโคลงโลกนิติ ดังนี้

อ่อนหวานมานมิตรล้น	เหลือหลาย
หยาบบ่มิเกลอกราย	เกลื่อนกลั
ดุจดวงศศิฉาย	ดาวดาษ ประดับนา
สุริยส่องดาราไร	เมื่อร้อนแรงแสง

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร, 2544: 218)

ทั้งนี้หากไม่สามารถเปลี่ยนศัตรูให้กลายเป็นมิตรได้ และต้องเผชิญหน้ากันในที่สาธารณะจริงๆ การแสดงความสุภาพอ่อนโยน และไม่แสดงกิริยาให้ศัตรูเห็นว่าตนมีท่าทีไม่พอใจ ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้หลีกเลี่ยงการผิดใจกันได้ ดังที่สุภาชิตพระร่วงกล่าวว่า

พบศัตรูปากปราศรัย	ความในอย่าไขเขา
-------------------	-----------------

(กรมศิลปากร, 2539: 222)

3.4 การควบคุมตัณหา

การถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทำให้เกิดแนวทางในการปฏิบัติตนในยามที่ถูกตัณหาเข้าครอบงำจิตใจ ทั้งนี้เราจะเห็นได้ว่าตัณหาที่เกิดขึ้นในพระทัยของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ มีส่วนมาจากความลุ่มหลงอันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ เมื่อเกิดความทุกข์ก็จำเป็นต้องหาหนทางแห่งการดับทุกข์ วิธีการที่จะไปถึงทางแห่งความดับทุกข์ได้ ต้องอาศัยหลักอริยสัจ 4 เป็นเครื่องน้อมนำจิตใจให้พ้นจากความทุกข์ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนกามนิตในเรื่องเกี่ยวกับความทุกข์อันเกิดจากความรักว่า

ความพลัดพรากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์ ความประจวบกับสิ่งที่ไม่รักเป็นทุกข์
ความที่ไม่ได้สมประสงค์เป็นทุกข์ รวมความบรรดาลักษณะต่างๆ เพื่อความยึดถือผูกพัน
ย่อมนำทุกข์มาให้ทั้งนั้น ดูก่อนภราดา นี่แหละความจริงอย่างยิ่งคือ ทุกข์

ก็แหละความจริงอย่างยิ่ง คือเหตุของทุกข์นั้นอย่างไร ได้แก่ความกระหาย
ซึ่งทำให้เกิดมีสิ่งต่างๆ อันความเพลิดเพลนใจ และความร่าเริงเกิดตามไปด้วย เพลิดเพลน
นักในอารมณ์นั้นๆ คือกระหายอยากให้มีไว้บ้าง กระหายอยากให้อยู่บ้าง กระหาย
อยากให้พ้นไปบ้าง ดูก่อนภราดา นี่แหละความจริงอย่างยิ่ง คือ เหตุของทุกข์

ก็แหละความจริงอย่างยิ่ง คือการดับทุกข์ทั้งสิ้นนั้นอย่างไร ได้แก่ความดับสนิท
แห่งความกระหายนี้เองไม่ใช่อื่น ความเสียสละได้ ความปลดปล่อยได้ ซึ่งความกระหาย

นั้นแหละ และการที่ความกระหายนั้นไม่ติดพัวพันอยู่ ดูก่อนภราดา นี่แหละความจริง
อย่างยิ่ง คือการดับทุกข์ทั้งสิ้น

ก็แหละความจริงอย่างยิ่ง คือทางไปถึงความดับทุกข์ทั้งสิ้นนั้นอย่างไร ได้แก่
ทางอันประเสริฐมีองค์แปด คือความเห็นชอบ ความดำริชอบ วาจาชอบ การงานชอบ
เลี้ยงชีวิตชอบ ความเพียรชอบ ระลึกชอบ ตั้งใจชอบ ดูก่อนภราดา นี่แหละความจริง
อย่างยิ่งคือ ทางไปถึงความดับทุกข์ทั้งสิ้น

(เสฐียรโกเศศ และนาคประทีป, 2552: 163-164)

ความจากเรื่องกามนิต-วาสิฏฐี ดังที่ได้ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมเรื่องอริยสัจ 4
คือ แนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตพ้นจากความทุกข์ ทั้งนี้ความทุกข์ที่เกิดขึ้นมาจากความรัก อาจต้อง
ใช้เวลาในการรักษาเยียวยานานพอสมควร แต่หากพิจารณาตามหลักการที่ปรากฏในตัวอยู่แล้ว
จะเห็นได้ว่าเป็นวิธีการที่สามารถปฏิบัติตามได้ไม่ยาก กล่าวคือ ผู้ประสบความทุกข์อันเนื่องมาจาก
ความรัก ต้องค่อยๆ พิจารณาไปตามแนวทางของหลักอริยสัจ 4 เมื่อพิจารณาจนเกิดความรู้อย่างถ่องแท้
ความทุกข์อันเนื่องมาจากความรักก็จะค่อยๆ จางหายไป จนลืมความทุกข์ได้ในที่สุด

สรุป

จากการถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ พบว่า เหตุที่ทำให้พระองค์
ขึ้นสู่จุดสูงสุดของชีวิตหรือก้าวเดินไปสู่หนทางทางแห่งความรุ่งโรจน์นั้น เป็นเพราะเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร
ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทรงมีความรอบรู้สูง ทั้งยังทรงมีความสามารถในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ทำให้ได้รับ
ความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระเจ้าแผ่นดินให้ปฏิบัติหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณ นอกจากนี้เจ้าฟ้า
ธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ยังทรงมีความอ่อนน้อมถ่อมตน จึงทำให้ได้รับการสนับสนุนจากขุนนาง
ผู้ใหญ่ ให้ดำรงตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลหรือวังหน้า ซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญของพระราชวงศ์
ผู้ที่มีสิทธิ์ขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์องค์ต่อไป

ส่วนสาเหตุที่ทำให้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ต้องพบกับพระชะตาชีวิตที่น่าพระองค์
ไปสู่ความหายนะนั้น สืบเนื่องมาจากการตกอยู่ในอำนาจของโทสะ และอำนาจของตัณหา เหตุที่เป็น
ดังนี้เพราะว่า ด้วยอำนาจแห่งโทสะที่เข้าครอบงำจิตใจของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทำให้
ทรงมองพระราชวงศ์บางพระองค์ที่ไม่ทรงชอบพระทัยว่าเป็นศัตรู ได้แก่ พระภิกษุเจ้าฟ้าพันเรนทร์ กรมขุน
สุเรนทรพิทักษ์ พระญาติวงศ์ผู้พี่ เจ้าฟ้าหญิงธิดากับเจ้าฟ้าหญิงสุริยวงศ์ พระกนิษฐาร่วมพระราชบิดา
และพระราชมารดา นอกจากนี้ยังทรงเห็นพระอนุชาต่างมารดา 3 พระองค์ คือ พระองค์เจ้ามังคุด กรม
หมื่นจิตรสุนทร พระองค์เจ้ารถ กรมหมื่นสุนทรเทพ พระองค์เจ้าปาน กรมหมื่นเสพภักดี เป็นศัตรู ซึ่งผล
จากการตกอยู่ในอำนาจแห่งโทสะ ทำให้เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ขาดมิตรแท้ และถูกศัตรูปอง
ร้ายด้วยอำนาจแห่งตัณหาที่ครอบงำจิตใจ จึงเป็นผลให้พระชะตาชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริ
ยวงศ์ ดำเนินไปสู่หนทางแห่งความหายนะเร็วขึ้น เพราะทำให้พระองค์ทรงลืมเรื่องศีลธรรม แม้จะทรงรู้ว่
การลักลอบเป็นชู้กับเจ้าฟ้าสังวาลย์ เป็นความผิด แต่ยังไม่ทรงกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของ
พระองค์เอง

สำหรับแนวคิดเรื่องการดำรงตนในสังคมที่ได้จากการถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร
ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ได้แก่ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้เกิดความรู้สำหรับนำมาใช้ในการทำงาน ทั้งยัง
ก่อให้เกิดความไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่แทน นอกจากนี้การอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ ส่งผลให้

เป็นที่รัก และได้รับการสนับสนุนให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ นอกจากการตั้งใจศึกษาเล่าเรียนแล้ว หากจะให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ก็ไม่ควรมองเห็นผู้อื่นเป็นศัตรูเหมือนกับเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ที่ทรงมองพระราชวงศ์บางพระองค์ว่าเป็นศัตรู ทั้ง ๆ ที่พระราชวงศ์เหล่านั้น ล้วนเป็นพี่น้องของพระองค์ทั้งสิ้น

ทั้งนี้การสร้างศัตรูก็จะทำให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเอง ทั้งยังส่งผลให้ชีวิตดำเนินไปสู่ความหายนะเร็วขึ้น ดังนั้นการใช้ชีวิตที่ดีงาม จึงควรสร้างมิตรด้วยการทำตนให้เป็นคนสุภาพอ่อนโยน ถ้าหากหลีกเลี่ยงการเป็นศัตรูกันไม่ได้จริง ๆ เมื่อพบกันก็ควรสนทนากันด้วยวาจาที่สุภาพ ไพเราะ ไม่ควรแสดงท่าทีไม่พอใจให้ศัตรูทราบ ประเด็นสุดท้ายที่ค้นพบจากการถอดบทเรียนชีวิตของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ คือ ตัณหา เป็นตัวการที่ทำให้เกิดทุกข์ โดยจะเห็นได้ว่าเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ทรงเป็นทุกข์เพราะความรัก แนวคิดที่ได้จากประเด็นนี้ คือ การนำหลักธรรมเรื่องอริยสัจ 4 มาเป็นแนวทางในการดับทุกข์ โดยค่อย ๆ พิจารณาไปตามหลักการ แม้อาจใช้เวลาในการดับทุกข์นานพอสมควร แต่ก็เป็นหนทางที่ดี ที่ทำให้ลืมความทุกข์อันเกิดจากความรักไปในที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2539). *วรรณกรรมสมัยสุโขทัย*. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีเมืองการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2545). *วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 3*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คำให้การขุนหลวงหาวัด. (2553). กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ และทวี ผลสมภพ. (2555). *หลักพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธนิต อยู่โพธิ์. (2505). *เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร พระประวัติและพระนิพนธ์ร้อยกรอง*. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- рінฤทัย สัจจพันธุ์. (2566). *ความรู้ทั่วไปทางภาษาไทย ตอนที่ 3 วรรณคดีไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลักษณะวัต ปาละรัตน์. (2560). *พระพุทธศาสนาเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิไลเลขา ถาวรธนสาร และคณะ. (2563). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศุภร บุนนาค และสุริยา รัตนกุล. (2548). *สุนทรีภาพจากเจ้าฟ้ากุ้ง*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร. (2544). *โคลงโลกนิติ*. กรุงเทพฯ: บันทึกลายมลาย.
- สืบพงศ์ ธรรมชาติ. (2542). *วรรณคดีชาดก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เสฐียรโกเศศ และนาคประทีป. (2552). *กามนิต-วาสิฏฐี*. กรุงเทพฯ: ศยาม.